

tíðindablaðið sosialurin

Telefon 1 18 20
Argjavegur 26, 3800 Argir
Postsmoga 76, 3800 Tórshavn

Útgevandi: P/f Sosialurin ©
Ábyrgdarblaðstjóri: Jan Müller
Fyrirskjótari: Krisjan Dahl
Bláðólk: Hogni Djurhuus
Randi Jacobsen
Tórfinn Smith
Ljósmyndari: Kalmar Lindsenskov
Uppseting: P/f Sosialurin
Prent: P/f Pressan 1981

Samstarv við Grønland

oddagrein

VITJAN grønlandska mentamálaráðharrans er nú av og somuleiðis grønlandska mentanarvikan. Øll, sum hava vitjað framsýningina í Norðurlandahúsinum, sæð sjónleik og trummudans kunna váttað, at hetta var eitt sera heppið tiltak.

GRØNLENDINGAR og føroyingar hava ein lagnufelagsskap, su mhóast stóran mun á ymsum samfelagsøkjum, ger tað beint at økja um mentunarliga samstarvið. Grønlandska mentan hevur nógv at geva umheiminum og er hetta galdandi fyri teirra aldargomlu inuitmentan eins væl og teirra nýggjara mentunarlív. Eingin ivi er um, at vit hava nógv at læra av grønlandingum eitt nú innan skúlskapin. Meðan okkara landsmiðstöð enn ikki er komin á pappirið, so hevur tann grønlandska virkað í árávís og er ein tann mest fyrimyndarlaga í Norðurlondum. Grønlandignar nýta 10 milliúnir til útvegan av skúlabókum og lærutílfari á móðurmálinum — vit seta skallutar 2 milliúnir av á okkara figgjarlóg og nýta tær illa nokk. Teir hava útvíð triáti programm- og medarbeiðarar í útvarpinum

— vit hava einar átta. Grønlandingar stuðla listaverkstøðum, áhugaleikarum, fólksligari list og snøgt sagt øllum, sum kann styrkja og menna teirra identitet — hvat gera vit? Jú vit hava enn ikki fingið mentunargrunnin at virka eftir tí nýggju skipanini, hóast tað nú eru trý ár síðan, hon varð samtykt á tingi.

GRØNLENDINGAR hava eina ta mest framkomnu vinnulívsútbúgving í kongaríkinum, teir hava arbeiðaraháskúlar og sjófartarskúlar — hvussu stendur til hjá okkum? Soleiðis vit ikki til nakað konstruktív og sjálvandi kunnu vit læra teir eitt og annað um fiskiskap, men muntunarliga hava vit nógv at læra. Tað er tí at fegnast um, at landsstýrið og grønlandsku umboðini eru samd um at fara undir eitt miðvíst mentunarlígt samstarv um framsýningar, konsertir, gestafyrilestrar o.m.a. Tað skal vera okkara vón, at nakað ítøkiligt kemur burtúr vitjan Heilmanns, tí eingin ivi er um, at bæði fólkinu høvdu fingið mikið gagn av einum øktum mentunarlígtum samskipti.

Orðið framleiðsla á vestfallið!

Jú, somenn, fyrr bygdu menn bátar í Føroyum — smíðaðu teir — nú verða teir framleiddir.

Hetta orðið framleiða, sum nú sæst í tíð og ótið, er eitt púra óneyðugt og

óføroyskt orð, sum onkur er komin dragandi við inn í málið.

Orðini byggja, smíða, gera, laga og óiva mong onnur góð gomul føroysk siga tað sama, so nú verða

øll á einum máli um at sleppa framleiðsluni á vestfallið!

xx

EDV gevur meira vald til tey fáu

Hans Birgir Hansen um vald og samfelagið og um hugsanir Jussi Merklins, edv-trygdarserfrøðing, um hetta vandamál

EDV-elektronisk data viðgerð er ómetaliga vandamikil. Um Stalin ella Hitler høvdu utviklað EDV og høvdu fult ræði á hesum nútímans teknikki, so høvdu teir verið hundræð ferðir vandamiklari enn teir vóru.

Soleiðis segði Jussi Merklin, EDV trygdarserfrøðingur á einum tíðindafundi, tá hann vitjaði í Føroyum í juni 1981.

Jussi Merklin vildi við hesu vísa á, at núverandi samfelagsskipan ella framtíðarsamfelagið fostrar valdstyðandi menn, sum við EDV-teknikkini fáa eitt óavmarkað vald yvir øllum øðrum menniskjum. Hesum eiga vit ikki at lata eyguni aftur fyri, legði Jussi Merklin afturat.

Jussi Merklin kom til Føroya at halda fyrilestrar um EDV-brúk og -misbrúk. Tað var undirritaði, sum tók stig til at fáa henda so navnfama danan til Føroya.

Jussi Merklin er ikki bangin fyri at vísa á tann vanda, sum eisini hevur tilknýti til EDV-nýtslu í Føroyum, nú tað er ymskt sum bendir á, at hesin utviklingur er við at festa røtur í Føroyum eisini.

EDV hevur so nógv vandar í kjalarvørrinum, at eisini vit føroyingar eiga, ongantíð ov skjótt, at byrja eitt breitt alment tjak um EDV. Í Danmark hevur hesin utviklingur tíðanverri havt ov friar teymar, t.v.s. at tað eru stórar útlendskar fyrirkur í stýra utviklinginum. Vit gjørdum okkum ikki nógv greitt í byrjanini, hvat tað var, vit fingið bjóða av hesum risafyrirkum.

Í dag eru vit inni í einum utviklingi, sum er torførur at broyta ella steðga. Jussi Merklin hevur tá alt annað enn mist vónirnar.

Hann sigur, at tað í ein ávisan mun hevur hjálpt,

at ávis fólk hava tikið tjakið upp um EDV og ásaðna fleiri og fleiri, eisini aðrastaðir, at EDV er eingin heilag kúgv, men at tað hevur nógv vandsar við sær, soleiðis at vit í hvørjum einstøkum føri eiga at seta okkum niður og meta um fyrirminur og vandsar við EDV á hesum og hasum økinum antin innan tað almenna ella privata.

Vit eiga at kunna ímynda okkum ein utvikling, sum vit hava tamarhald á og kunna stýra. Jussi Merklin viðgongur, at tað eru eisini nógvir fyrirminur við EDV. Tó mugu vit ásaðna, at tað ovurstóra arbeiðsloysi, sum EDV-útygging hevur ført við sær, kostar samfelagnum ein hóp.

At ein einstøk fyrirkur ognar sær EDV-teknikk kann hava týðning fyri hana, men her gloyma vit tað arbeiðsloysi, sum fylgir við, og sum staturin er noyðdur at rinda, m.a. arbeiðsloysisstuðul til.

Árini av at arbeiða við EDV er eisini nógv. Kannningar visa, at hann ella hon, sum arbeiðir við EDV, hevur bæði psykiskar og fysiskar trupuleikar av tí, m.a. tá talan er um tað danir nevna »grús« í eygunum.

Tað hevur vist seg, at tey, sum hava sitið við EDV-tól ein heilan dag, hava ilt í eygunum, tá tey koma heim til hús og eru ikki heilt føri at lesa eina vanliga avis. Hetta hevur gjørt, at fólk í Danmark mugu ikki arbeiða við EDV meira enn ein tíma um dagin.

So tann effektivitetur, sum EDV-framleiðarnir høvdu givið okkum vónir um, er kanska nokkso ívasamur, heldur Jussi Merklin. Og hann heldur fram:

— Tað er esni vorðið so gælið, at nú verður ikki longur hugsað um tey fólk, sum skulu arbeiða

við EDV. Harafturimóti verður bert hugsað um maskinurnar og at menniskjuni skulu innrætta seg eftir teimum.

Tað sum maskinurnar krevja av umhvørvinum fyri at vera mest effektivar, tað mugu arbeiðsfólkini byggja seg fyri.

Uppá fyrsisurning um CPR-nummar ella persónnummar ikki átti at verið í Føroyum eins og í Danmark, sigur Jussi Merklin, at hann so avgjørt vil ráða føroyingum frá at innføra CPR-skipan í Føroyum.

Við hesi skipan ber til hjá einum og hvørjum sentralum EDV-anleggi at fáa allar upplýsingar um øll. Tá verður møguleikin at misbrúka skipanina so mikið stórur.

Utviklingurin við EDV er eftir hansara metan óhugnaligur. Ístaðin fyri at tosa við menniskju, so vanda myndugleikarnir sær nú eisini til maskinur og fáa alt tað teir ynskja at vita; t.d. kann hugast, at onkur í »toppinum« ynskir at fáa allar upplýsingar um ein ávisan bólk í samfelagnum, t.d. kommunistar, homoseksuellar o.s.fr. Hesar kannhann fáa gjøgnum ymsar EDV-skrásetingar og brúka teir.

Vit mugu gera okkum greitt, at ein tilikur utviklingur kann føra til eitt einræðisstýri.

Ti mugu vit byrgja upp fyri, at eitt tilik misbrúk kann gerast veruleiki. Hetta kann m.a. gerast við lógum, við sáttmálum millum arbeiðsgevarar og arbeiðarar o.s.fr.

Jussi Merklin visir í hesum sambandi á, at tað í Danmark eru gjørd ávis framtig á hesi leið, men enn væntar nógv í. Í lotuni eru atlanir í gongd um at fáa betri efirlit og tamarhald á EDV-útviklingi.

Framhald á síðu 18